

סוגיה שניה: מניינא דרישא ודסיפא למעוטי מאי?

דף ג' ע"א-ע"ב בנקודותיים

הקדמה לסוגיא

בדרך כלל, כשהמשנה מונה דברים, ומפרטת מיד לאחר מכן כמו במקרה שלנו:

ברישא: "...בשלושה דרכים: ...בכסף, בשטר ובביאה..."

בסיפא: "וקונה את עצמה בשתי דרכים: ... בגט ובמיתת הבעל".

נשאלת השאלה: מדוע יש צורך לסכם באופן מילולי את הרשימה? הלא די למנות את הפרטים וכל אחד יכול לספור בעצמו.

אלא שיש כוונה למשנה למעט פרט מסויים שלא נכלל בכלל. הסוגיא תבדוק, מהו אותו פרט שלא נכלל בכלל.

העתק את שאלת הגמרא:

שלב א': מסכת קידושין פרק א' דף ג' ע"א

דברים דיקא נמי דקתני סיפא¹⁵ ר"א¹⁶ אומר
 אתרוג שוה לאילן לכל דבר ש"מ: מניינא
 דרישא למעוטי מאי מניינא דסיפא למעוטי
 מאי מניינא דרישא למעוטי חופה¹⁷ ולרב
 הונא דאמר חופה קונה מק"ו למעוטי מאי
 למעוטי חליפין ס"ד אמינא הואיל¹⁸ וגמר
 קיחה קיחה משדה עפרון מה¹⁹ שדה מקניא
 בחליפין אף אשה נמי מקניא בחליפין קמ"ל
 ואימא הכי נמי חליפין²⁰ איתנהו בפחות
 משה פרטה ואשה בפחות משה פרטה
 לא מקניא נפשה מניינא דסיפא²¹ (למעוטי מאי)
 למעוטי חליצה סד"א תיתי בק"ו מיבמה
²²מה יבמה שאינה יוצאה בנט יוצאה
 בחליצה זו שיוצאה בנט אינו דין שיוצאה

מניינא-מנין
דרישא-של הרישא.
 (תחילת המשנה)
דסיפא-של הסיפא.
 (סוף העניין במשנה)
מק"ו-מקל וחומר.
למעוטי-למעט.
ס"ד אמינא-סלקא
דעתך אמינא-עולה
על דעתך שאומר.
מקניא-נקנית.

המשמעות	המילה/הבטוי
בדרך כלל משמש כפתיח לשאלה.	מניינא...למעוטי מאי
בדרך כלל משמש להסבר מדוע דבר או מושג מסויים היה יכול להכלל בכלל אבל המשנה מלמדת שהוא יוצא מן הכלל.	ס"ד אמינא...קמ"ל
בדרך כלל משמש לשאלה: "ואולי באמת הדבר נכון? או שייך לכלל?"	ואימא הכי נמי

שלב א': מניינא דרישא למעוטי מאי?

בגמרא מופיעים שני מושגים חשובים:

חופה - הוא מושג הלקוח משלב הנשואין. כידוע, חתונה מורכבת משני שלבים: א. שלב הקניין-קידושין. ב. שלב הנישואין-ייחוד-כניסה לרשותו של חתן.

חליפין - קניין חליפין (או קניין סודר) הוא קניין רווח במשפט העברי, המבוסס על פעולת חליפין של שני חפצים. בקניין חליפין מחליף הקונה את כליו בכלי הנמכר לו, המוכר מגביה את סודרו של הקונה ובכך חל קניין. בתום ההקניה אמור המוכר בדרך כלל להשיב לקונה את סודרו.

את מקורו של קניין זה למדו חז"ל מהפסוק במגילת רות: "ושלף איש נעלו" (מגילת רות, פרק ד', ז') מכאן שקניין זה אינו מדאורייתא, אלא רק "מדברי קבלה" (לקוח מויקי)

1. התשובה הראשונה היא: "למעוטי חופה". איזה רעיון באה המשנה לשלול לפי תשובה זו. העזר ברש"י דב"ה "למעוטי חופה".
2. מה דעת רב הונא ביחס לאפשרות של קניין חופה בקידושין?
3. התשובה השניה היא: "למעוטי חליפין". איזה רעיון באה המשנה לשלול לפי תשובה זו?
4. מה המקור להשוואה בין קניין שדה לקידושין?
5. מדוע אשה לא תקנה בקניין חליפין?
6. האם קניין חליפין בשווה פרוטה יתפוס?
7. *מדוע רש"י כותב: "אם מסרה לו אביה לחופה"?

שלב ב': מסכת קידושין פרק א' דף
ג' ע"א

לא מקניא נפשה מעיינא דסיפא^ט (למעוטי מאי)
למעוטי חליצה סד"א תיתי בק"ו מיבמה
מה יבמה שאינה יוצאה בנט יוצאה
בחליצה זו שיוצאה בנט אינו דין שיוצאה
בחליצה קמ"ל ואימא ה"נ אמר קרא יספר
בריתות יספר כורתה ואין דבר אחר כורתה:
בכסף: מנ"ל ותו הא דתנן י"א האב זכאי בבתו
בקדושיה בכסף בשטר ובביאה מנלן

תיתי בק"ו-תבוא
בקל וחומר-ילמד
בקל וחומר. קל
וחומר זו מידה
המאפשרת ללמוד
דבר אחד מדבר אחר
בגלל יחסי קל וחומר
שביניהם.
ואימא ה"נ?-ואמור
כך גם? ותאמר שאכן
כך הוא?

המשמעות	המילה/הביטוי
הוסבר לעיל	סד"א
לימוד בדרך של קל וחומר	מה...אינו דין...
הוסבר לעיל	ואימא ה"נ
לימוד מפסוק	אמר קרא

שלב ב': מניינא דסיפא למעוטי מאי?

הפסוק בתורה שממנו לומדים על דרך הגירושין:

דברים פרק כד

כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעֵלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמָּצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָּהּ עֲרוּת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ: מִהַמִּילָה "לה" למדו חז"ל שרק אשה שהתחתנה בקידושין (כי יקח-קיחה=קנין=קידושין) יוצאת בגט. אבל יבמה שאינה מתקדשת, לא יוצאת בגט אלא בחליצה בלבד! –רש"י דב"ה מה יבמה.

1. הגמרא חשבה ללמוד מיבמה לאשה מקודשת בקל וחומר. הסבר את הקל וחומר.
2. מדוע למסקנה, אשה מקודשת לא תצא בחליצה?
3. למסקנה, מניינא דסיפא למעוטי מאי?

סיכום: מניינא דרישא ומניינא דסיפא

קונה את
עצמה

בגט

במיתת הבעל

ולא בחליצה

האשה
נקנית

בכסף

בשטר

בביאה

לא בחופה
או/ו לא
בחליפין

למורה